

ELŐSZÓ

A jelen könyv 1997-ben a *Jugoszláviai Magyar Művelődési Társaság Kiskönyvtára Társadalmi és Történelmi Sorozatának* első köteteként megjelent, majd néhány évvel később újabb 600 példányban utányomott szerény munka bővített és javított kiadása. Megjelenésére két okból volt szükség: elsősorban azért, mert időközben az 1944-es atrocitások zömükben magyar áldozatainak a száma – a lehetőségessé vált irattári és levéltári kutatások alapján – mintegy tíz névvel és az előző kiadásban szereplő 90 személy némelyikére vonatkozó újabb adatokkal is bővült.

Matuska Márton újvidéki újságíró elévülhetetlen érdeme, hogy megkezdte a rendszeres kutatómunkát a délvidéki magyarságot ért 1944/45-ös atrocitásokkal kapcsolatban, amelyeket – most már kétségtelenül bebizonyosodott – bátran minősíthetünk tervszerűen elkövetett genocídiumnak is. Az 1990-ben a Magyar Szó által közölni kezdett maratoni folytatásos tárca, majd az annak anyagából összeállított könyv (*A megtorlás napjai*, Forum, Újvidék, 1991) a II. világháború végén a Délvidéken a „felszabadítók” részéről elkövetett rémtettek legrészletesebb feltárása. Ezt követte (illetőleg az említett könyvet meg is előzte) Cseres Tibor: *Vérbosszú Bácskában* (Magvető Könyvkiadó, Budapest, 1991), majd Domonkos László: *Magyarok*

a Délvidéken (Zrinyi Kiadó, Budapest, 1992), s végül Mészáros Sándor Holttá nyilvánítva. Délvidéki magyar fátum 1944–45. I., Bácska; (Hatodik Síp Alapítvány, Budapest, 1995), II. Bánság, Szerémség, Baranya, Mura-vidék (az író özvegyének magánkiadása, Újvidék, 2000). Közülük ketten anyaországi (bár Domonkos László délvidéki származású) író és publicista, a harmadik újvidéki egyetemi tanár-történész.

Ezeket a monográfiákat követték (részben meg is előzték) a szóban forgó történelmi eseményt feldolgozó helyi kismonográfiák, köztük a Zentán történt 44-ben. Matuska Márton szerint a történetek feltárása érdekében annyi ilyen művet kellene létrehozni, ahány község van a Vajdaságban. Szerintem többet is, hiszen a Dráva-szögben és a Mura-vidéken is történtek magyarelles atrocitások, s ezeknek teljes feltárása – az említett összefoglaló művek alapján – éppen a helytörténeti kutatók feladata.

A könyvem előző kiadásában említett „lezárás” időközben megtörtént, a zentai áldozatok névsora mintegy tíz névvel kiegészült, a helyjel-közzel egymásnak is ellentmondó tanúvallomások szövegére viszont mindössze négy „pontosítás”, kiigazítás érkezett. Ami a kiegészítéseket illeti, köszönettel tartozom az azóta már elhunyt dr. Mészáros Sándor egyetemi tanárnak, aki fentebb már említett könyvének első részében kilenc zentai személy holttá nyilvánítási adatait tárta fel, közülük Hangya Mátyás, Piszár János, Tóth Horgosi Péter és Vass Domokos nem szerepelnek könyvemben. (Az új kiadásba 'Mészáros 1995' jelzettel vittem be a többi új adattal együtt.)

Még eredményesebb munkát végzett ezen a téren Molnár Tibor levéltáros, a zentai Történelmi Levéltár munkatársa: ő negyven holtta nyilvánított és további öt holtta nem nyilvánított személy elhalálozási adatait közli, miáltal a Zentán kivégzettek és meggyilkoltak névsora további négy névvel bővül (Burány István, Csipak Vince, Kalmár Antal és Krezsó József). A szerző időközben megjelent új könyve (Zenta és Magyarkanizsa községek II. világháborús hősi halottjai, Dudás Gyula Múzeum- és Levéltárbarátok Köre, Zenta, 2003) is tartalmaz az áldozatok között egy eddig még nem ismert nevet: Aranyos István honvédét, akit 1944. október 8-án Zentán löttek agyon az előnyomuló Vörös Hadsereg katonái. Molnár Tibornak a zentai áldozatokra vonatkozó újabb adatai TLZ (Történelmi Levéltár, Zenta) jelzettel kerültek az új kiadásba, miután a szerző kutatásait tartalmazó és részben még fel nem dolgozott kéziratot hálát érdemlő készséggel és önzetlenséggel bocsátotta rendelkezésemre.

Egy névvel – Szabó Györgyei Lajoséval – az elhunyt unokája, Z. Zs. gyarapította könyvemet, a „halállistán” szereplő, de a könyvben fel nem dolgozott Toldi Jánoséval pedig magam egészítettem ki a névsort. Így a '44-es zentai áldozatok immár véglegesnek tekinthető névsora a következő:

1. Aranyos István,	5. Beckerer Ferenc
2. Dr. Balogh Károly	6. Bencsik Lajos
3. Baráti István	7. Berkes Pál
4. Dr. Basch Lajos	8. Bóka Pál

9. Borbély András
10. Boros János
11. Boross Géza
12. Bubolyák János
13. Bubolyák Károly
14. Burány István
15. Csipak Szilveszter
16. Csipak Vince
17. Döme Albert
18. Döme Tamás
19. Dudás Péter
20. Dukai Lukács
21. Dr. Felsőhegyi András
22. Dr. Ferenczi Antal
23. Fodor Pál
24. Für Mátyás
25. Gábor József
26. Gábor Vilmos
27. Göblös ?
28. Guelmino Sándor
29. Hagymás Gábor
30. Halász János
31. Halász Sándor
32. Hangya Kálmán
33. Hangya Mátyás
34. Hess József
35. Huszák Péter
36. Huszár Bálint
37. Illovszki Ernő
38. Imre Ferenc
39. Janek Aladár
40. Johannisz Kálmán
41. Kadvány D. Károly
42. Kalmár István
43. Kalmár József
44. Kesselring Ernest
45. Kovács István
46. Kovács Péter
47. Körmendi ?
48. Krezsó Antal
49. Kuklis István
50. Lakatos Gusztáv
51. Lakatos Vince
52. Lality Imre
53. Lukács Károly
54. Magyar János
55. Márton Ferenc
56. Mescsanov Vaszilije
57. Mihalesz György
58. Motynek Elek
59. Molnár Gábor Béla
60. Nagy János
61. Nagy Pál
62. Nagy Abonyi István
63. Nagy Abonyi Mihály
64. Nagy Perge Illés
65. Pásztor Margit
66. Piszár István

67. Piszár János	83. Toldi János
68. Piszár Péter	84. Tóth András
69. Polyák András	85. Id. Tóth Mihály
70. Polyákovits Iván	86. Ifj. Tóth Mihály
71. Puskás Mária	87. Tóth Miklós
72. Sándor Jenő	88. Tóth Horgosi Péter
73. Schütz Lénárt	89. Tóth Katona Illés
74. Sőregi Lajos	90. Tóth Szegedi Péter
75. Spekla János	91. Varga Imre /Illés?/
76. Dr. Sugár Mihály	92. Vass Domokos
77. Szabó Imre	93. Vass Nándor
78. Szabó Mátyás	94. Vass Pál
79. Szabó Györgyei Lajos	95. Vecseri Lajos
80. Szalai ?	96. Viakter János
81. Szeles András	97. Viakterné Oláh Julianna
82. Szollár János	98. Zsiga Pál

„Pontosításokból”, azaz észrevételekből csupán négy jutott el hozzám. A sajtó hasábjain kettő: Farkas Nándoré és K. M.-é, az egyik áldozat leányáé (név és cím a szerkesztőségben). A harmadik megjegyzést előszóban dr. Basch Lajos menyétől kaptam, amely egy adatközlőm nyilvánvalóan téves információjára vonatkozik, míg a negyediket Đorđe Atlas újvidéki (hajdan zentai) lakostól, aki levélben tiltakozott a könyvemben őt ért állítólagos sértés miatt. Mindezt a cikk- és levélváltást a Függelékben közlöm, mert talán ezek is adalékokként járulhatnak hozzá a téma érzékeny voltának megvilágításához.

Mindezeknek a kiegészítéseknek és helyreigazításoknak a figyelembe vételével úgy érezzük, immár kialakulhatott a végleges kép a Zentán 1944 őszén és telén lejátszódott eseményekről, amelyek maradéktalanul beilleszkednek a II. világháború végi nagy, véres, délvidéki panorámába.

Zentán, 2004. július 5-én

Szloboda János ny. tanár